

монгольської Русі»), сфрагістики («Актовые печати Древней Руси в X—XV вв.» у 3-х томах), новгородського державного правління («Новгородские посадники»), джерелознавства («Очерки комплексного источниковедения») та ін.

Внесок В. Л. Яніна в дослідження названих наукових напрямків надзвичайно великий. Багато в чому він був першовідкривачем. Зокрема в розробці методів комплексного джерелознавства, в з'ясуванні процесів формування давньоруської грошово-вагової системи і грошового обігу, в осягненні специфіки новгородської державності, дослідженні складання новгородської феодалної вотчини.

Надзвичайно плідною була педагогічна діяльність В. Л. Яніна. З 1951 р. (час вступу до аспірантури кафедри археології історичного факультету МДУ) і до 2015 р. він займався підготовкою археологічних кадрів. Читав загальний курс «Основы археологии», спецкурси «Средневековая русская нумизматика», «Русская сфрагистика», «Источниковедение средневекового Новгорода». Серед його учнів — 26 кандидатів наук і 8 докторів.

Значної уваги приділяв В. Л. Янін редакторській роботі. Був відповідальним редактором видань: «Русский город», «Города Подмосковья», «Новгородский исторический сборник», енциклопедії «Отечественная история», членом редколегії журналів: «Знание — сила», «Вестник Московского университета»,

«Вопросы истории», «Советская археология» и «Российская археология».

Завжди вагомим і авторитетним було слово В. Л. Яніна у сфері охорони історико-культурної спадщини, якій віддавав багато часу. Він перший в Радянському Союзі поставив питання про охорону не окремих археологічних артефактів, а всього культурного шару Новгорода та інших давньоруських міст, як важливого джерела з історії Русі.

Величезна наукова, педагогічна і громадська робота В. Л. Яніна дістала високу оцінку держави і суспільства. Він лауреат премії ім. М. В. Ломоносова першого ступеня, Державної премії СРСР, Державної премії Росії, Ленінської премії, Демидівської премії, літературної премії Олександра Солженіцина, міжнародної премії Андрія Первозванного «За веру и верность». Крім цього — кавалер орденів «Дружби народів», «Трудового Червоного знамени», «Лєніна», золотої медалі С. М. Соловйова, Великої золотої медалі ім. М. В. Ломоносова.

Українські археологи-русисти з боєм сприйняли звістку про смерть В. Л. Яніна — видатного вітчизняного археолога і історика, наукова спадщина якого органічно ввійшла в українську русистику. Ми з вдячністю пам'ятаємо його шанобливе ставлення до Києва і дружне — до київських археологів, яким він опонував докторські дисертації і редагував монографії.

*З довічною шанобою, Академік НАН України,
іноземний член РАН П. П. Толочко*

ПАМ'ЯТІ В'ЯЧЕСЛАВА ЮРІЙОВИЧА МУРЗІНА

30 грудня минулого року пішов у небуття В'ячеслав Юрійович Мурзін, відомий український археолог, лауреат Державної премії України в області науки і техніки, доктор історичних наук, професор, Почесний доктор Запорізького Національного університету, член Національної спілки журналістів України.

Він народився у м. Мелітополі 4 вересня 1951 року. Батько — офіцер Радянської армії, мати журналіст.

Свій науковий шлях розпочав ще школярем в експедиції, якою керували визначні скіфознавці О. І. Тереножкін і В. А. Іллінська. Не дивно, що подальше його життя було пов'язане

з вивченням скіфів. А далі — історичний факультет Харківського університету (диплом із відзнакою), аспірантура Інституту археології АН УРСР, захист кандидатської дисертації у 1979 р.

Під час навчання була щорічна праця в різних археологічних експедиціях. В'ячеслав Юрійович керував спільною українсько-німецькою експедицією, яка досліджувала курган Чортотлик та Більське городище. Знаковою роботою стала монументальна праця «Чертомлык. Скифский царский курган IV в. до н. э.», яка вийшла з друку у 1991 р., у співавторстві з А. Ю. Алексеевим і Р. Ролле у Києві. Через сім років у розширеному форматі ця монографія була надрукована у ФРН.

У цілому ж, В. Ю. Мурзін автор біля 300 наукових праць (зокрема 15 монографій — індивідуальних та у співавторстві) та 10 навчально-методичних посібників. Праці В. Ю. Мурзіна надруковані в Україні, Росії, Казахстані, Болгарії, Румунії, ФРН, Австрії, Франції, Великобританії, Канаді, США та ін.

Захист його докторської дисертації відбувся у 1992 р. В. Ю. Мурзін стає першим доктором українського ВАКУ за спеціальністю «Археологія».

Як знаний фахівець та завідувач відділу скіфо-сарматської археології ІА НАНУ, підготував трьох кандидатів та одного доктора історичних наук.

У 2003 р. через сімейні обставини В. Ю. Мурзін переїжджає до м. Запоріжжя. Тут він отримує другу вищу освіту за спеціальністю «Правознавство», працює у Запорізькому юридичному інституті МВС України. Він наполегливо займається правовими аспектами збереження культурно-історичної спадщини. Наслідком є вихід ґрунтовних праць на цю тему, зокрема монографія «Збереження культурно-історичної спадщини у світлі сучасного законодавства України».

Науково-педагогічну роботу В'ячеслав Юрійович поєднував з популяризацією археології. Ним було підготовлено серію телевізійних передач, присвячених давній історії південної України. Вона дуже популярна серед мешканців Запоріжжя. Як людина з чудовим та тонким почуттям гумору, В'ячеслав поєднав його з археологією. Свідченням є праця «Об археологии с улыбкой», яка відкриває нові грані цієї науки.

Значимо, що В. Ю. Мурзін був членом редколегій низки періодичних наукових видань. Особливо треба відзначити таке видання як «Історія зброї», фактично засновником і редактором якого він був.

Останнє місце роботи — Мелітопольський інститут державного і муніципального управління Класичного приватного університету на посаді професора.

Де б не працював В'ячеслав Юрійович, він мав значний авторитет серед керівництва, колективу, студентів та курсантів.

Однією з останніх його робіт була публікація в журналі «STRATUM +», 2018, 3: «Я ловлю, как пух с деревьев наши годы, наши годы...».

У лютому цього року В. Ю. Мурзін повинен був виступати як перший опонент на захисті кандидатської дисертації на Спеціалізованій вченій Раді Інституту археології НАНУ. Написав відгук, який надійшов до Спеціалізованої Ради вже після...

Людина відійшла у вічність, але справа його живе...

*Г. М. Тоцєв
кандидат історичних наук,
доцент Запорізького національного університету*